

Innehåll

Bilaga 2	
Språkattityder i Sverige.....	5
Bilaga 3	
Engelskundervisning i Sverige	45
Bilaga 4	
Svensk språkteknologi – vadan och varthän?	73
Bilaga 5	
Översikt över språkvårdsorgan i Sverige och övriga Norden.....	85
Bilaga 6	
Svenskan och de övriga språken i utbildningssystemet	107

Denna volym innehåller bilagorna nr 2–6 till betänkandet Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket. Bilaga nr 1 (kommitténs direktiv) ingår i volym 1 av betänkandet.

Språkattityder i Sverige

Av Pia Nygård

1. Inledning

Denna rapport är framtagen på uppdrag av Kommittén för svenska språket. Den motiveras främst av att det i kommittédirektiven anges att attityder till språk i Sverige ska belysas. Rapporten bygger på två undersökningar som gjordes sommaren 2001: en enkätundersökning och en intervjuundersökning. Syftet var att granska attityder till svenska, engelska och andra språk i Sverige.

Tanken är att de två studierna ska komplettera varandra. Enkätundersökningen lyfter fram vad informanterna tycker, medan intervjuundersökningen fokuserar på hur man tänker och varför man har de åsikter man har. De huvudsakliga resultaten och slutsatserna behandlas i del 3 ("Svenska språkattityder – några tendenser"). Därefter följer en mer detaljerad resultatredovisning (del 4 och 5). Rapporten inleds dock först med en litteraturgenomgång av svensk forskning om språkattityder.

2. Forskning om språkattityder – en litteraturgenomgång

Aktuell forskning om språkliga attityder i Sverige utgör bland annat Maria Wingstedts doktorsavhandling *Language Ideologies and Minority Language Policies in Sweden* (1998).¹ Avhandlingen behandlar olika språkideologier i Sverige och majoritetsgruppens attityder till och politik gentemot minoritetsgrupperna, och då i synnerhet samerna och tornedalingarna. De historiska förändringarna som via assimilationspolitik har lett till dagens integrationssträvanden och betoning av kulturell mångfald bildar bakgrund till studier av debatten om modersmålsundervisning samt frågan om

---

¹ Se litteraturförteckning för fullständiga uppgifter.

huruvida krav på språkkunskaper ska ställas för blivande svenska medborgare. Som en del av sin undersökning har Wingstedt ställt samman en omfattande enkät om inställningen till olika språkfrågor. Enkäten sändes ut till 800 slumpvis utvalda svenskar. Svarefrekvensen var låg: 41 % det vill säga 331 personer. Informanterna verkar dock representera svenska folket tämligen väl. Huvudsyftet med enkäten var att undersöka språkattityder för att kartlägga olika språkideologiers struktur. Därför inkluderades såväl frågor som rör variation inom det svenska språket som frågor om attityder till främmande språk samt till minoritets- och invandrarspråk. Olle Josephson (1999) har gjort en mindre undersökning, vars utgångspunkt är Wingstedts avhandling. En del av hennes enkät, de frågor som rör svenska i allmänhet, lät Josephson 72 språkvetare i Stockholm och Uppsala besvara. I Wingstedts undersökning anser exempelvis en stor del av informanterna att svenska språket håller på att försämrans och att ungdomar talar en allt sämre svenska. I det här fallet har språkvetarna en motsatt åsikt. Vad gäller synen på lånord har språkvetarna likaså en något mer positiv inställning än allmänheten.

En annan aktuell doktorsavhandling är Ellen Bijvoets *Sverigefinnar tycker och talar* (1998). Syftet med undersökningen är att beskriva två aspekter av tvåspråkighet bland sverigefinnar. Studien består av två delar. Den första delen rör språkattityder, eftersom dessa har stor betydelse för andraspråksinläringen, den tvåspråkiga identiteten och det första språkets överlevnad. Bijvoet studerar de attityder till olika varieteter av talad svenska och finska som finns bland sverigefinnar och en finsk respektive en svensk kontrollgrupp. För att mäta attityder används en indirekt metod (en anpassad version av det så kallade matched guise-testet). Testpersonerna får höra bandinspelningar med talare av olika språkvarieteter för att sedan bedöma talarnas karaktärsdrag. Den andra delen är rent lingvistisk och försöker karaktärisera sverigefinnarnas och kontrollgruppernas kommunikativa kompetens genom att testa deras känslighet för stilistiska synonymymer, till exempel "mamma-morsa". Resultaten visar att sverigefinnarna har integrerats i olika hög utsträckning. De vuxna männen står för den lägsta graden av integration, medan ungdomarna står för den högsta både vad gäller attityder och stilistisk känslighet, samtidigt som de bevarat sin finska stilkänslighet och bejakar sin finska bakgrund. Bijvoet drar slutsatsen att en positiv dubbelidentitet är ett naturligt alternativ för sverigefinska ungdomar av idag – i motsats till den

generation som kom till Sverige då assimilationspolitiken var rådande och attityderna till finska och finnar överhuvudtaget var mer negativ.

Marie Andersson (1999) har gjort en mindre undersökning om språkattityder till svenska, engelska, finska och persiska hos personer som själva har något av dessa språk som modersmål och är bosatta i Sverige. Studien baseras på ett större forskningsprojekt i Israel, Finland och Nederländerna och en enkät från detta projekt användes i undersökningen. 160 enkäter delades ut och 117 ifylldes. Enkäterna är inte fördelade i enlighet med ett statistiskt genomsnitt. Resultaten visar att persiska har en lägre status än de andra språken medan engelska är ett prestigefyllt språk som de flesta vill öka sina kunskaper i, vilket betyder att invandrargrupperna hellre vill förbättra sina färdigheter i engelska än i svenska. Ingen ser engelska som ett hot mot det svenska språket. Studien visar även att invandrare verkar ha en mer liberal attityd mot andra språk än de svenskspråkiga informanterna. Slutsatsen blir att språkattityder är föränderliga och beror på yttre omständigheter.

Attityder till brytning

Många vill idag se fler lärare med invandrarbakgrund i skolan, men dessa har ändå ofta svårt att få jobb eftersom de inte anses kunna svenska tillräckligt bra. Inom ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitet har man försökt klargöra kriterier som kan vara aktuella när lärare med utländsk bakgrund ska anställas. Man har intervjuat skolledare och lärarutbildare, samt låtit dessa bedöma fem utlandsfödda lärares pedagogiska egenskaper och språkfärdighet utifrån ett inspelat videoband med korta sekvenser av de fem lärarna i olika undervisningssituationer. Man gjorde dessutom en fonetisk kartläggning av antalet uttalsfel hos informanterna. Det visade sig att bedömningen av lärlämplighet och brytningsgrad visade en stor samstämmighet, det vill säga att man verkar dra slutsatser om yrkeskompetens utifrån uttalet, vilket naturligtvis är olyckligt. Man bör också skilja på brytning och språkkompetens i övrigt. Barn har till exempel ofta ett perfekt svenskt uttal trots språkliga brister på andra områden. Vuxna däremot kan ha en god språkkompetens, men stora svårigheter med att arbeta bort sin brytning (Boyd, Bredänge & Dorriots 1998; Boyd 1998).

Engelska och svenska i högre utbildning

Britt-Louise Gunnarsson och Katarina Öhman (1997) har undersökt det engelska språkets framträdande ställning inom vetenskapen. Syftet var att kartlägga det muntliga och skriftliga språkbruket vid Uppsala universitets samtliga fakulteter genom intervjuer och enkätutskick. Studien visade att svenska språket nästan inte alls används som vetenskapligt språk inom en stor del av universitetet, inte heller används några andra främmande språk utöver engelska. Det finns dock stora skillnader mellan fakulteterna, samt mellan grundutbildning och forskarutbildning/forskning. Engelska används i betydligt lägre grad inom grundutbildning än inom forskarutbildning och forskning. Den teknisk-naturvetenskapliga fakulteten utmärker sig genom sin höga andel engelska. Vad gäller skriftlig produktion inom forskarutbildningen är exempelvis nästan alla avhandlingar vid den teknisk-naturvetenskapliga, den farmaceutiska och den medicinska fakulteten på engelska. Vad beträffar attityderna till den aktuella språkanvändningen finns det en tendens till att flera fakulteter vill öka användandet av engelska. Presentationen av studien avslutas med en diskussion kring konsekvenserna av engelskans dominans samt förslag till språkplanering för att förhindra en kvalitetsförsämring av undervisning och forskning.

Attityder till dialekter

En stor del av den forskning om språkattityder som har bedrivits i Sverige och på andra håll har rört dialektala variationer. Ett exempel på en studie om starkt avvikande dialekter är en enkätundersökning bland gymnasieelever på Gotland. Undersökningen visar att dialekten har en hög öppen prestige på Gotland. En tredjedel av gymnasieeleverna uppgav att de alltid talar dialekt, flickorna oftare än pojkarna (Hammermo, Strömquist & Molin 1981).

Det har även gjorts undersökningar av svenskars åsikter i allmänhet till standarsvenska och dialekt, bland annat har man studerat attityder till olika regionala varieteter. Syftet med Jasmina Bolfek Radovanis aktuella studie (2000) var att undersöka vilka attityder vuxna svenskar i olika delar av landet har till mer utjämnade dialekter respektive standardspråk. Därför gjordes en attitydundersökning bland informanter i Tierp, Östersund, Linkö-

ping, Trollhättan och Malmö. Ett antal direkta metoder användes: ett enkätformulär, ett lyssnartest, två attitydtest och kartritning. Studien grundar sig på ett mindre antal informanter än vad som var planerat. Resultaten visar bland annat att dialekter i de norra och västra delarna av landet är mer prestigefyllda, vilket bekräftar tidigare forskning.

I Lars-Gunnar Anderssons bok *Fult språk* (1985:141–146) nämns två faktorer som anses bidra till att vissa dialekter åtnjuter högre prestige än andra: dels spridda stereotypa åsikter och fördomar om talarna av dialekten och dels förhärskande maktrelationer i samhället. Bakom språkattityder finns det ofta sociala värderingar och attityder till olika människor, snarare än till deras språk.

Sammanfattning

Dagens språkliga mångfald och ökande språkkompetens gör forskning kring språkattityder än mer intressant och det finns stora områden kvar att utforska. I denna litteraturgenomgång har svensk forskning om språkattityder presenterats. Som framgår har en del redan gjorts på området, ibland dock utifrån ett ganska litet underlag. Sammanfattningsvis tyder dessa undersökningar på att svenskar verkar ha en positiv inställning till engelska, men att man ändå anser att svenskan bör bevaras. Det verkar dessutom möjligt att kombinera en positiv hållning till flera språk. Slutligen finns det indicier på att brytning kan uppfattas som något negativt.

3. Språkattityder i Sverige – några tendenser

Som en del i attitydundersökningen sammanställdes en enkät om 12 frågor som Svenska Gallupinstitutet ställde till 1 000 personer i telefonintervjuer i juni år 2001. Enkäten återfinns som ett appendix till denna bilaga. Attitydundersökningens andra del består av längre intervjuer om cirka en halvtimme vardera. Tio personer, fem kvinnor och fem män, har intervjuats. Intervjuerna har haft sin utgångspunkt i enkätfrågorna, men även spunnit vidare på dessa. Syftet har varit att skapa en större förståelse för hur informanterna tänker kring frågorna. Flervalsfrågor styr och begränsar informanten. De svarande tolkar frågorna olika, vilket ger ett yttligare resultat. Fördelen med en kvantitativ studie är dock att man kan

göra generaliseringar utifrån ett större material. Intervjuer ger å andra sidan djupare förståelse för människors sätt att tänka och reagera, eftersom de tillåter öppna svar. I de intervjuer som gjorts har personerna, förutom egna svar och resonemang, dessutom uppmanats att svara enligt enkätundersökningens fasta svarsalternativ, för att det om möjligt ska ge en större förståelse för enkätresultaten. I det följande kommer de huvudsakliga resultaten från de två studierna att knytas ihop och diskuteras. För en utförligare och mer detaljerad redovisning hänvisas till del 3 och 4.

Engelska och andra främmande språk

Enkätresultaten visar att stödet för engelskan som obligatoriskt skolspråk i princip är fullständigt, medan de övriga språken vardera förordas av mindre än hälften av informanterna. Intervjuerna tyder på att orsakerna till att man väljer endast engelska som alternativ är minst två: dels anser man att det inte finns behov av fler främmande språk, och dels vill man inte lyfta fram något av de andra språken som obligatoriskt, utan tycker att eleverna här kan välja mellan språken. När det kommer till egen önskad språkbehärskning blir man mer benägen att ta med fler språk. Inget språk utöver engelskan lyckas dock locka så mycket mer än hälften av informanterna i enkätstudien. Tyskan har tidigare haft en tämligen stark ställning i Sverige, men så är inte längre fallet, vilket märks genom att de yngre informanterna inte lyfter fram tyskan på samma sätt som de äldre. En del av intervjupersonerna påpekar att det tyska språket inte längre är lika användbart, även om några betonar nyttan av kunskaper i det tyska språket eller menar att tyskan är ett förhållandevis lätt språk att lära sig.

Det finns många fördelar med att lära sig andra främmande språk utöver engelska, inte minst ger det en mer direkt tillgång till stora språk- och kulturområden utanför den anglosaxiska världen. En intervjuperson framhåller exempelvis att vi bör lära oss franska och tyska, eftersom vi är en del av Europa. Han betonar också att spanskan håller på att bli ett allt större och viktigare språk. Men för att lära sig ett främmande språk behöver man naturligtvis motivation, till exempel genom mer intensiva kontakter med berörda språkområden. Finns inte behovet och nyttan så finns inte heller motivationen. Att lära sig ett främmande språk är tidskrävande och språkkunskaperna kräver dessutom underhållning för att studierna

inte ska ha varit förgäves. Det är då lätt att vara praktisk och inrikta sig på det världsspråk man vet att man alltid kommer att behöva goda kunskaper i.

Engelska och svenska

Angående undervisningsspråk i skolan är drygt hälften av informanterna i enkätstudien negativt inställda till att det borde finnas fler skolor där undervisningen främst sker på engelska. Relativt många är ändå positiva, och mest positiv är man i åldrarna 15–29 år, där mycket få helt tar avstånd från yttrandet. Hos de flesta intervjupersoner som delvis instämmer finns det en viss tveksamhet inför påståendet, som man uppfattar som lite för extremt. Man ser gärna en utökad undervisning på engelska, men inte en undervisning främst på engelska. Bland dem som delvis tar avstånd framför en person samma åsikt. Dessutom betonar man vikten av goda svenskkunskaper. De två informanter som inte själva har svenska som modersmål är bland de mest tveksamma och de framhåller det svenska språkets vikt för samhället, kulturen och identiteten. Många av de fördelar och nackdelar som förts fram i debatten nämns av informanterna. Särskilt betonas att man kanske blir sämre på svenska. Den informant som själv gått i en skola med engelska som undervisningsspråk är dock den enda som nämner att lärarna själva inte alltid är så bra på språket. Hon menar att hon trots allt inte lärde sig så mycket engelska under sin skoltid, utan att hon lärde sig mycket mer under sitt år i USA. Dessutom klagar hon på sitt dåliga svenska ordförråd och det är kanske symptomatiskt att hon tycker att svenskan är ett ordfattigt språk. Hennes engelskkunskaper verkar faktiskt till en del ha erövrats på bekostnad av en mer utvecklad svenska. En annan av informanterna framhåller hur viktigt det är att man kan "det mer intellektuellt krävande formella språket", och just detta språk torde utvecklas särskilt under gymnasietiden.

Påståendet om att man använder alltför mycket engelska i Sverige håller inte så många med om. Knappt två tredjedelar av informanterna är negativa, men en dryg tredjedel har ändå en positiv inställning till yttrandet. Ju yngre man är desto mindre håller man med om att vi skulle använda för mycket engelska. I den yngsta åldersgruppen är man mycket negativt inställd till påståendet. Bland intervjupersonerna är det inte heller särskilt många som

håller med om uttalandet. När man refererar till användning av engelska i samhället pekar man ibland på den angloamerikanska kulturens dominans, men främst är det användningen av engelska ord och begrepp man tänker på. Endera tycker man att dessa används för mycket och hotar det svenska språket, eller så anser man att det är naturligt att använda sig av engelska begrepp inom vissa områden. Även de som arbetar på engelskdominerade arbetsplatser reflekterar främst över de engelska ord som blivit vardagsuttryck på arbetsplatsen. Man ser det dock som naturligt och nödvändigt att engelskan används, eftersom man anser att man inom dessa delar av näringslivet, samt inom forskningen, snarare är del av en internationell arena, än av en svensk domän. Att då lyfta fram svenskan blir något av ett onödigt dubbelarbete. Det är emellertid inte så troligt att de som inte är i kontakt med forskning och den internationaliserade delen av näringslivet alltid är så medvetna om i vilken utsträckning engelskan används. En informant uttrycker till exempel skepsis mot att företag med engelska som koncernspråk ändå är särskilt engelskdominerade.

Det är ett faktum att goda kunskaper i engelska behövs och i framtiden blir detta troligen allt viktigare. Intervjuresultaten visar att det i engelskbetonade miljöer dessutom oftast förutsätts att alla kan bra engelska, även om så inte är fallet. Detta leder ibland till kommunikationsstörningar, exempelvis i form av texter som författats på ett språk som inte håller kvaliteten. De som inte kan bra engelska är i viss mån handikappade, och även om man kan språket bra kan det upplevas som opersonligt och mer otydligt när viktig information ges endast på engelska till i huvudsak svenskspråkiga mottagare. På universitetet förutsätts man också förstå de komplicerade texter som ska läsas på engelska. Detta kan vara ett särskilt problem för dem som inte har svenska som modersmål och som då måste hantera tre olika språk under sina studier. En informant menar dessutom att en del ungdomar är rädda för att tala engelska, och kanske är det så att många människor känner ett krav på sig att kunna det statusfyllda språket bättre än de anser sig göra, eftersom "alla svenskar" är så duktiga på engelska.

Ett par informanter påpekar att det är svårt att nyansera sig och uttrycka sina känslor på ett annat språk. Att det är det svenska språket som är vårt främsta kommunikationsmedel, vårt bästa uttrycksmedel för tankar och känslor, samt en viktig del av vår identitet, verkar det överlag inte råda så stora tvivel om. De flesta informanter i båda studierna är positiva till påståendena om att

svenska är ett viktigt skolämne samt att svenska språket är en identitetsskapande faktor i samhället. En informant menar dock att ungdomar har en lite "halvslapp" inställning till svenska, något som inte bekräftas i enkätstudien, även om det finns en tendens till att yngre personer är något mindre positivt inställda. Här är antagligen också åldersindelningen för grov för att ge rätt utslag (15–29 år). I materialet finns dessutom en tendens till att de som inte har enbart svenska som modersmål i högre grad betonar den identitetsskapande faktorn. Detsamma gör även de två informanter i intervjuundersökningen som har annat modersmål än svenska. Båda betonar svenska språkets viktiga roll och ser det som positivt i fall man vidtog åtgärder för att stärka svenskan i Sverige. En av dessa framhäver att detta är något man gör för att öppna sig mot andra och inte för att stänga in sig. Båda framhäver hur väsentligt det är att man kan sitt modersmål bra innan man lär sig andra språk, och den ena av dessa informanter ser gärna att man höjer svenskämnets status i skolorna. Den andre menar dessutom att många svenskar favoriserar engelskan och är alldeles för förtjusta i att tala språket. Angående svenskans och engelskans framtid i Sverige tror flera informanter att engelskan, i mindre eller större utsträckning, kommer att ta över alltmer, och ett par ser det som något positivt och menar att vi gärna kunde bli helt tvåspråkiga respektive enspråkigt engelsktalande. Andra ser det dock mer som en negativ utveckling. En informant menar att utvecklingens inriktning beror på vad det svenska folket bestämmer sig för.

Svenskan och minoritets- och invandarspråken

Sverige har aldrig varit ett språkligt homogent land, och den språkliga mångfalden är idag både större och synligare, bland annat genom den nya minoritetsspråkslagstiftningen. Enkätstudiens informanter är mer positiva till de officiella minoritetsspråkens bevarande än till invandarspråkens. Detta blir särskilt tydligt om man ser till hur många som helt instämmer i uttalandet: närmare två tredjedelar för minoritetsspråkens del respektive en tredjedel för invandarspråkens. Samma tendens finns hos intervjupersonerna. Man betonar oftast språkets betydelse för identiteten, men några påpekar också att frågan egentligen bara är viktig för de berörda grupperna. Dessutom poängteras att det är mycket viktigt att invandrarna även lär sig svenska. De som är mer tveksamma till in-

vandrarspråkens bevarande anser att de inte har samma tillhörighet i Sverige, eller uttrycker en rädsla för att svenskans kvalitet eller ställning ska hotas om det blir för många språk att ta hänsyn till.

Till påståendet om att det vore bäst om alla i Sverige hade svenska som modersmål har drygt hälften av enkätstudiens informanter en negativ inställning. Personer under femtio år är mer negativa än övriga. Intervjupersonerna är överlag något mer negativt inställda. Alla tio har tolkat frågan som knuten till minoritets- och invandrarspråken, vilket är naturligt med tanke på påståendets placering i enkäten, men det är också möjligt att en delförklaring till att yngre personer i enkätstudien är mer negativa står att söka i en allmänt sett mer positiv inställning till flerspråkighet och användning av engelska. Informanterna motiverar sitt avståndstagande med kommentarer som att ett helsvenskt samhälle är en omöjlighet och att det vore tråkigt och likriktat. De som har en viss förståelse för påståendet menar att det trots allt vore enklast och mest praktiskt. Den person som instämmer helt har en ganska enspråkig syn på hur ett samhälle bäst organiseras. I enkätstudien har de som inte har enbart svenska som modersmål en betydligt mer negativ hållning. De två intervjupersoner som har annat modersmål betonar nyttan med att vara flerspråkig och mångkulturell.

Påståendet om att det ställs för stora krav på invandrades kunskaper i svenska när de söker jobb är man tveksam till. Knappt hälften av enkätstudiens informanter är negativt inställda. Dessutom har ovanligt många angett att de inte vet hur de ska förhålla sig till yttrandet, något som går igen i intervjupersonernas svar. Man har här varit ytterst ovillig att ange ett svarsalternativ och hänvisar till att kraven beror på vilket jobb det gäller. Dessutom framförs åsikten att det idag ställs höga krav på svensktalande också. I enkätstudien är den yngsta åldersgruppen något mer positiv till yttrandet, medan personer som inte har enbart svenska som modersmål är särskilt positivt inställda. De två intervjupersoner som har annat modersmål menar att invandrare ibland diskrimineras på arbetsmarknaden. Den som är yngst av intervjupersonerna är den enda av de övriga som framför samma åsikt. Hon menar att det nog kan vara så att man förknippar bristfälligt svenska med bristfälliga yrkeskunskaper.

Uttalandet om att man måste acceptera att invandrare talar svenska med utländsk brytning har däremot de flesta informanter i båda studierna en positiv hållning till, även om viss kritik mot så

kallad Rinkebysvenska kommer upp hos en informant. Motiveringarna är i flera fall att det är omöjligt att få bort en brytning, att det kan vara charmigt bara det är förstäligt och att det kan liknas vid dialekter. Attityder till brytning, liksom till en svenska med andra avvikelser från normen, spelar stor roll för invandrades möjligheter att leva i Sverige utan diskriminering, och forskning om brytning (se litteraturgenomgången) visar ändå på att större tolerans och eftertänksamhet kan behövas.

4. Redovisning av enkätresultat

Som en del i attitydundersökningen sammanställdes en enkät om 12 frågor som Svenska Gallupinstitutet ställde till 1 000 personer (416 män och 584 kvinnor) i telefonintervjuer under perioden 12–21 juni 2001. Enkäten återfinns som appendix. Nedan redovisas resultaten.

4.1 Intervjupersonernas modersmål

Den första frågan i enkätundersökningen rörde vilket modersmål informanterna anser sig ha. 89 % uppger sig ha Svenska som modersmål. De övriga 11 % fördelar sig på följande sätt:

- Något av Sveriges officiella minoritetsspråk dvs. samiska, finska, tornedalsfinska, romani eller jiddisch 2 % (eller 15 personer)
- Något annat språk 6 % (eller 58 personer)
- Svenska och något av de officiella minoritetsspråken 1 % (eller 5 personer)
- Svenska och något annat språk 2 % (eller 21 personer).

Alla grupper utom Något annat språk är för små för att resultat som är statistiskt signifikanta ska kunna utläsas. Personer som tillhör nämnda grupp är proportionellt sett något oftare under 49 år, högskoleutbildade och bosatta i storstad jämfört med de med Svenska som modersmål.

4.2 Attityder till behärskning av främmande språk

I det följande behandlas enkätfråga nummer 2 och 3, som berör attityder till främmande språk.

På frågan *Vilka av följande språk anser du att alla elever bör läsa i skolan åtminstone någon period?* svarade intervjupersonerna på följande sätt: Engelska 98 %, Tyska 42 %, Franska 27 %, Spanska 21 % och Annat språk 3 %. Det överlägset största stödet har inte alldeles oväntat engelskan, men även tyskan står ganska stark, vilket till stor del beror på att det tyska språket har ett stort stöd bland dem som är femtio år och äldre: ungefär hälften vill se tyska som skolspråk. Tyskan har däremot ett mindre stöd bland dem som är under femtio år: runt en tredjedel har valt tyskan som alternativ. Inställningen till tyskan är alltså mindre positiv ju yngre informanterna är, men i alla grupper är rangordningen ändå densamma, dvs. engelska, tyska, franska och spanska.

Frågan *Vilka av följande språk skulle du vilja behärska bra?* besvarade informanterna på följande vis: Engelska 78 %, Tyska 43 %, Franska 35 %, Spanska 35 % och Annat språk 9 %. I åldrarna 30–49 år är spanska tämligen populärt: 43 % vill här kunna spanska. Intresset för franska och spanska är dessutom relativt stort bland informanter med högskoleutbildning: 53 % vill kunna franska bra och 45 % vill behärska spanska.

En jämförelse mellan fråga 2 och 3 ger vid handen att de flesta vill att alla ska läsa engelska i skolan, medan färre vill behärska engelska bra. Detta kan tolkas på flera sätt. Endera anser man sig redan kunna engelska, vilket är troligt, eller också anser man det inte vara viktigt att man kan språket. Intresset för tyska är lika stort vad gäller båda frågorna, medan de informanter som vill behärska franska och i synnerhet spanska, är fler än de som vill se de två språken som skolspråk. Relativt många vill även behärska Annat språk bra, vilket inte kan förklaras genom att hänvisa till personer med annat modersmål; även bland dem med Svenska som modersmål vill många kunna ett annat språk.

Sammanfattningsvis framstår engelska som det i särklass dominerande språket. Tyska är ändå ett förhållandevis starkt språk, men har mindre stöd som skolspråk bland yngre personer. Franska och spanska har överlag ett mindre stöd än tyskan, men spanskan är ändå ett relativt populärt språk, med tanke på att det inte är ett skolspråk med lång tradition i Sverige.

4.3 Attityder till användning av engelska

Nedan behandlas påstående 4 och 5, som rör attityder till användning av engelska i Sverige.

Inför påståendet *Det borde finnas fler skolor i Sverige där undervisningen främst sker på engelska* reagerade intervjupersonerna på följande sätt: 23 % tar helt och hållet avstånd och 32 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 25 % instämmer delvis och 16 % instämmer helt i påståendet. Drygt hälften (55 %) är alltså negativt inställda till att det borde finnas fler skolor med undervisning på engelska, medan 41 % är positiva till påståendet. (De övriga har svarat Vet ej.)

I den yngsta åldersgruppen, 15–29 år, är man mest positiv.² Detta är den enda grupp där andelen positiva överstiger andelen negativa. Drygt hälften (52 %) har här en positiv inställning och endast 10 % tar helt och hållet avstånd från påståendet. Nästa åldersgrupp, 30–49 år, är däremot den mest negativt inställda. Andelen negativa uppgår här till knappt två tredjedelar (64 %). De övriga åldersgrupperna skiljer sig inte nämnvärt från genomsnittet.³

Påståendet *Man använder alltför mycket engelska i Sverige* fick följande respons: 35 % tar helt och hållet avstånd och 27 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 20 % instämmer delvis och 16 % instämmer helt i uttalandet. 62 % har alltså en negativ inställning, medan 36 % har en positiv inställning till yttrandet om att man överanvänder engelska i Sverige.⁴

Skillnaderna mellan åldersgrupperna är här stora. Tendensen är tydlig: ju yngre man är, desto mindre håller man med om att vi använder för mycket engelska i Sverige. I den yngsta åldersgruppen är hela 80 % negativa till yttrandet. Hälften tar helt och hållet avstånd från påståendet om att man skulle använda för mycket engelska i Sverige och så få som 6 % instämmer helt. I den näst yngsta åldersgruppen är 69 % negativt inställda, men här är det inte ovanligt många som helt och hållet tar avstånd från yttrandet (37 %). I åldersgruppen 50–64 år finns det också något fler negativt inställda (55 %) än positivt inställda (43 %), men här är det betydligt färre som helt tar avstånd (27 %), jämfört med de två yngre grupperna.

² Åldersgrupperna är 15–29 år, 30–49 år, 50–64 år samt 65– år.

³ Se tabell 1, appendix II.

⁴ I Maria Wingstedts doktorsavhandling ingår en stor enkätundersökning (se litteraturgenomgången), och här har ett liknande påstående använts, med ett liknande resultat: 56 % är negativa och 40 % är positiva till påståendet "Engelska används onödigt mycket i Sverige" (Wingstedt 1998:271).

Den grupp som avviker mest från de övriga är den äldsta. Här understiger andelen negativa (37 %) andelen positiva (53 %). Drygt hälften av informanterna i den äldsta gruppen håller alltså med om att det används för mycket engelska i Sverige. En knapp fjärdedel tar dock helt och hållet avstånd från att så vore fallet.⁵

Sammanfattningsvis kan sägas att man har en mer negativ inställning till undervisning på engelska än till att det skulle förekomma för mycket engelska i samhället. 55 % är negativa till fler skolor med engelska som undervisningsspråk och 36 % är benägna att instämma i att engelskan används för mycket i Sverige. Yngre personer är dock överlag mer positiva till engelskan än äldre är.

4.4 Attityder till svenska språket

I det följande behandlas påstående 6 och 7, vilka berör attityder till svenska språket.

Påståendet *Svenska är ett mycket viktigt ämne i skolan* håller de flesta med om. 96 % är positivt inställda till uttalandet. 1 % tar helt och hållet avstånd och 2 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 4 % instämmer delvis och 92 % instämmer helt. I den yngsta åldersgruppen är man något mindre benägen att helt instämma i påståendet (86 %), men man är ändå till 95 % positivt inställd.

Påståendet *Svenska språket är mycket viktigt för Sverige, eftersom det är en del av landets identitet* håller de flesta med om. 96 % har en positiv inställning till påståendet. 2 % tar helt och hållet avstånd och lika många tar delvis avstånd från yttrandet, medan 7 % instämmer delvis och 89 % instämmer helt i påståendet.

Tendensen är att ju yngre man är desto mindre benägen är man att hålla med om att svenska språket är en identitetsskapande faktor för Sverige. Skillnaderna är dock inte stora. De yngsta har en något mindre positiv inställning (92 %). 83 % instämmer här helt i uttalandet. Vad gäller informanternas modersmål finns inga signifikanta svar, men påtalas bör kanske ändå att de som inte har angett Svenska som modersmål mer entydigt intar en positiv inställning, än de som enbart har svenska som modersmål. Detsamma gäller för dem som inte har svenskt medborgarskap. Faktum är att knappt någon i dessa grupper intar en negativ hållning till påståendet om att svenskan är en identitetsskapande faktor för Sverige.

---

⁵ Se tabell 2, appendix II.

Sammanfattningsvis förhåller sig alltså de flesta informanter positiva till yttrandena om svenska som ett mycket viktigt skolämne samt svenska språket som identitetskapande faktor i samhället.

4.5 Attityder till bevarandet av minoritets- och invandrarspråken

Nedan behandlas påstående 8 och 9, som rör attityder till minoritets- och invandrarspråk.

Till påståendet *Det är viktigt att bevara minoritetsspråken i Sverige* intar så många som 81 % en positiv hållning. 6 % tar helt och hållet avstånd och 10 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 21 % instämmer delvis och 60 % instämmer helt i yttrandet.

Kvinnor är något mer positiva än män när det gäller denna fråga. 67 % av kvinnorna och 53 % av männen instämmer helt i påståendet. Sammanlagt har 87 % av kvinnorna en positiv inställning, jämfört med 75 % av männen.⁶ Skillnaden i inställning mellan åldersgrupperna är inte stor. Noteras bör dock att man i den yngsta gruppen till relativt stor del instämmer delvis (30 %) och relativt sällan instämmer helt i påståendet om att det är viktigt att bevara minoritetsspråken (50 %).

Till påståendet *Det är viktigt att bevara invandrarspråken i Sverige* intar 58 % en positiv och 39 % en negativ hållning. 17 % tar helt och hållet avstånd och 22 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 25 % instämmer delvis och 33 % instämmer helt i påståendet.

Även här har kvinnor en något mer positiv inställning än män. 39 % av kvinnorna instämmer helt, medan 27 % av männen gör det. Sammanlagt har 67 % av kvinnorna och hälften av männen en positiv inställning.⁷ En granskning av skillnader i attityder mellan åldersgrupperna visar att det finns en tendens till att man är något mindre positivt inställd ju äldre man är. I alla grupper överväger dock antalet positiva. De yngsta är mest obenäga att helt och hållet förkasta påståendet om att det är viktigt att bevara invandrarspråken. Endast 7 % tar här helt och hållet avstånd. 35 % är dock ändå negativt inställda. Nämnas kan dessutom att hög-

---

⁶ Se tabell 3, appendix II.

⁷ Se tabell 4, appendix II.

skoleutbildade har en tämligen positiv hållning till invandrar-språken (69 %). 38 % instämmer här helt i påståendet

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns en mer positiv inställning till de officiella minoritetsspråkens bevarande än till invandrar-språkens. Denna skillnad blir ännu större om man ser till hur många som instämmer helt i de båda påståendena: 60 % respektive 33 %.⁸ Kvinnor är något mer positivt inställda till båda frågorna. En viss skillnad mellan åldersgrupperna finns, men skillnaderna mellan könen är dock större.

4.6 Åsikter om ett Sverige med många modersmål

Angående enkätens tolfte påstående *Det vore bäst om alla i Sverige hade svenska som modersmål* har informanterna delade åsikter. Över hälften av informanterna (56 %) har en negativ hållning till påståendet om att det vore bäst att alla hade samma modersmål, medan 38 % förhåller sig positivt till yttrandet. Så många som 40 % tar helt och hållet avstånd och 16 % tar delvis avstånd, medan 15 % instämmer delvis och 23 % instämmer helt i påståendet.⁹

Män är något mer benägna att instämma helt än vad kvinnor är. 29 % av männen och 18 % av kvinnorna instämmer helt. Sammanlagt är 44 % av männen och 34 % av kvinnorna positiva till påståendet om att det vore bäst med endast svenska som modersmål i Sverige.

Skillnaderna mellan åldersgrupperna är dock större. Ju yngre man är desto mer obenägen är man att hålla med om yttrandet, och ju äldre man är desto mer benägen är man till det. Informanter över femtio år håller betydligt oftare med om att det vore bäst om alla hade svenska som modersmål. I den äldsta åldersgruppen har man den mest positiva inställningen till uttalandet. Drygt hälften (51 %)

⁸ I Wingstedts undersökning används de mer passiva formuleringarna "Det vore synd om samiska språket i Sverige försvann" samt "Det vore synd om invandrar-språken i Sverige försvann". Angående det senare påståendet uppnåddes liknande resultat som för påstående 9 i denna undersökning: 54 % av Wingstedts informanter är positiva och 40 % är negativa till yttrandet. Angående yttrandet om samiska språket är Wingstedts informanter mer positiva än personerna i denna undersökning: 86 % är positiva medan 9 % är negativa till yttrandet. Så många som 74 % instämmer helt i påståendet om att det vore synd om samiska språket i Sverige försvann (Wingstedt 1998:262).

⁹ Wingstedt använder påståendet "Det bästa för Sverige vore om alla hade svenska som modersmål". Här är skillnaderna mellan undersökningarna relativt stora: 46 % av Wingstedts informanter är positiva och 47 % är negativa till yttrandet. Andelen positiva uppgår alltså till knappt hälften av informanterna. Endast 28 % tar helt avstånd och 31 % instämmer helt (Wingstedt 1998:271).

är positiva, medan 37 % intar en negativ hållning. Endast 24 % tar helt och hållet avstånd från uttalandet medan så många som 35 % instämmer helt. I den näst äldsta åldersgruppen finns det något fler negativa än positiva. I de två yngsta grupperna tar man emellertid mycket tydligare avstånd. Nästan hälften tar helt och hållet avstånd från uttalandet och sammanlagt är knappt två tredjedelar negativt inställda.¹⁰

Om man ser till utbildning är 70 % av de högskoleutbildade negativa och 23 % är positiva till yttrandet. Så många som 55 % tar helt och hållet avstånd från påståendet, medan endast 12 % instämmer helt. Vidare tar över hälften av de informanter som inte har angett att de har Svenska som modersmål helt och hållet avstånd från uttalandet. I gruppen Något annat språk tar exempelvis 57 % helt och hållet avstånd och sammanlagt har 68 % en negativ hållning till yttrandet. 28 % av dem som har uppgett att de har Något annat språk som modersmål är emellertid positiva till tanken om att det vore bäst med endast svenska som modersmål.

Sammanfattningsvis är alltså över hälften av informanterna negativt inställda till påståendet om att det vore bäst om alla hade svenska som modersmål i Sverige. Kvinnor är mer negativa än män, men skillnaderna mellan åldersgrupperna är större: yngre personer är mer obenägna att hålla med om uttalandet. Akademiker har också en mer tydligt negativ hållning, liksom intervjupersoner som inte har enbart svenska som modersmål.

4.7 Attityder till svenska talad av personer med utländsk bakgrund

Slutligen behandlas påstående 10 och 11, som berör attityder till svenska talad av personer som inte har svenska som modersmål.

De flesta informanter (94 %) är positiva till påståendet *Man måste acceptera att invandrare talar svenska med utländsk brytning*. 2 % tar helt och hållet avstånd och 3 % tar delvis avstånd, medan 11 % instämmer delvis och 83 % instämmer helt i yttrandet. Det finns små skillnader mellan olika grupper, till exempel är alla akademiker positivt inställda och 90 % av dem instämmer helt, men på det stora hela har man genomgående ungefär samma uppfattning om frågan.

---

¹⁰ Se tabell 5, appendix II.

Inför påståendet *Det ställs för stora krav på invandrades kunskaper i svenska när de söker jobb* har man däremot delade åsikter. Sammanlagt har knappt hälften (48 %) en negativ hållning till påståendet om att det skulle ställas för stora krav på svensk kunskaper, medan 41 % har en positiv hållning och håller därmed med om att kraven kan vara för stora.

25 % tar helt och hållet avstånd och 23 % tar delvis avstånd från påståendet, medan 26 % instämmer delvis och 15 % instämmer helt i yttrandet. Så många som 9 % har angett Vet ej som svar.

Vissa skillnader mellan åldersgrupperna kan observeras. Mest positivt inställd till yttrandet är man i åldrarna 15–29 år och mest negativ i åldrarna 50–64 år. I den yngsta gruppen är man alltså mest positiv. Här är det i motsats till genomsnittet färre som har en negativ hållning till påståendet (39 %) än som har en positiv hållning (53 %). Drygt hälften håller alltså med om att det ställs för stora krav på svensk kunskaper på arbetsmarknaden. Endast 13 % tar helt och hållet avstånd. Den positiva attityden beror på att ovanligt många delvis instämmer i påståendet och det är alltså inte ovanligt många som helt instämmer. I gruppen 50–64 år finns det däremot fler negativa (58 %) och färre positiva informanter (33 %).¹¹ De intervjupersoner som inte har angett *Svenska* som modersmål är däremot mer benägna än genomsnittet att instämma i påståendet. I gruppen Något annat språk instämmer så många som 38 % helt, och sammanlagt 68 % har en positiv inställning till yttrandet.

Sammanfattningsvis förhåller sig alltså de flesta informanter positivt till yttrandet om att man måste acceptera svenska talad med brytning. Påståendet om att det ställs för stora krav på invandrades svenska på arbetsmarknaden har man dock delade åsikter om. Knappt hälften av informanterna är negativt inställda till att så vore fallet. Relativt många har dessutom angett Vet ej som svar. De yngsta är något mer positiva till yttrandet. Personer som inte har enbart svenska som modersmål är särskilt benägna att anse att kraven är för högt ställda.

---

¹¹ Se tabell 6, appendix II.

5. Redovisning av intervjuresultat

Som en del i attitydundersökningen har längre intervjuer om cirka en halvtimme vardera gjorts. Tio personer, fem kvinnor och fem män, har intervjuats. Flertalet intervjuer är gjorda över telefon. Alla intervjuer har bandats. Intervjuerna har haft sin utgångspunkt i enkätfrågorna, men även spunnit vidare på dessa. Syftet har varit att skapa en större förståelse för hur informanterna tänker kring frågorna. Nedan följer en kort presentation av intervjupersonerna, där personernas egentliga namn naturligtvis har bytts ut. Därefter görs en genomgång av intervjuresultaten.

5.1 Presentation av intervjupersonerna

1. Hans, drygt 70 år, bosatt i Stockholm. Gymnasieutbildning. Hans är pensionär, men guidar turister på somrarna.
2. Ingrid, 60 år, bosatt i större stad i södra Sverige. Viss universitetsutbildning i beteendevetenskapliga ämnen under åttiotalet. Ingrid är numera sjukpensionär.
3. Maria, närmare 60 år, bosatt i större stad i södra Sverige. Maria kom till Sverige från Östeuropa i början av sjuttioalet. Maria har viss universitetsutbildning och hon arbetar som lärare, i första hand som hemspråklärare.
4. Kerstin, drygt 50 år, bosatt i storstadsområde i södra Sverige. Genomgången forskarutbildning inom medicin.
5. Carlo, drygt 40 år, bosatt i större stad i mellersta Sverige. Carlo kom till Sverige från Latinamerika för cirka tjugo år sedan. Han har läst en rad olika ämnen vid olika universitet och arbetar nu som fritidspedagog och lärare.
6. Lars, drygt 30 år, bosatt i Stockholm. Filmutbildning samt en brett anlagd IT-utbildning. Lars har ett stort musikintresse och är själv medlem i ett band. Han arbetar på ett IT-företag med internationell inriktning.
7. Jan, drygt 30 år, bosatt i större stad i mellersta Sverige. Jan har beteendevetenskaplig utbildning och arbetar som rekryterare på ett bemanningsföretag.
8. Eva, knappt 30 år, bosatt i Stockholm. Bred universitetsutbildning inom samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen (ej språk) samt inom IT. Eva arbetar på ett telecomföretag med internationell profil.

9. Erik, 25-årsaldern, bosatt på mindre ort i mellersta Sverige. Erik har tvåårig gymnasieutbildning och arbetar som elektriker.
10. Lena, 20 år, bosatt i större stad i mellersta Sverige. Lena gick på ett gymnasium med undervisning huvudsakligen på engelska. Hon har planer på att bli 1–7-lärare.

5.2 Attityder till undervisning i främmande språk i skolan

Samtliga intervjupersoner anser, ibland med tillägg som "naturligtvis" eller "definitivt", att alla elever åtminstone någon period bör läsa engelska i skolan (enkätfråga 2).¹² Fyra av informanterna väljer engelska som enda främmande språk. Lars motiverar sitt val med att engelska är ett världsspråk, medan de övriga har begränsad användning. Han anser att man inte ska tvinga eleverna att läsa språk som "de inte har någon känsla för". Däremot tycker han att man bör välja ett språk till och han anger då franska och tyska som alternativ. Jan anser också att man gärna kan läsa ett språk till, men att det inte spelar så stor roll vilket språk det är. Han påpekar att tyskan inte längre är så användbar. Även Kerstin menar att tyska inte är så viktigt längre och att det är "engelska som gäller vart man än kommer". Lena anser att det är "upp till var och en" att läsa de övriga språken.

Av de övriga intervjupersonerna betonar de flesta särskilt tyskan som skolspråk, men flertalet tar även upp franskan. Carlo är ensam om ta med alternativet spanska, vilket han gör med motiveringen att spanskan har blivit allt viktigare. Han anser också att alla utöver engelska och spanska bör lära sig åtminstone grunderna i franska och tyska, eftersom vi är en del av Europa. Maria tycker att det är synd att man ofta lämnar bort B-språket på gymnasiet. Eva menar att hon har märkt att det är ett hinder både i jobbsammanhang och ute i Europa att hon inte kan tyska och hon anser att språket borde vara obligatoriskt. Dessutom ifrågasätter Jan och Erik att svenska inte finns med som alternativ, vilket eventuellt tyder på att de som i enkätstudien har angett alternativet Annat språk, ibland har haft just svenskan i åtanke.

---

¹² Se appendix 1.

5.3 Åsikter om önskad egen språkbehärskning

I likhet med resultaten från enkätundersökningen tenderar informanterna att själva vilja kunna fler språk än de språk som de vill se som obligatoriska i skolan. Sju av intervjupersonerna anger här tre eller fler språk. Vanligast är att man väljer bland språken engelska, tyska och franska. Tyska och franska är mer populärt bland intervjupersonerna jämfört med enkätundersökningens informanter. Utöver dessa språk, nämns spanska av endast två personer (Lena och Eva), italienska av en person (Maria) och ryska av en informant (Carlo).

Nästan alla väljer engelska som alternativ och tre informanter (Hans, Maria och Jan) säger sig inte kunna engelska så bra. I övrigt är det vanligt att man framhåller att man kan engelska. Lena och Carlo väljer inte alternativet engelska eftersom de anser att de redan kan engelska. Även Lars är inne på samma linje, men anger ändå engelska som alternativ. Ett liknande resonemang är antagligen också en viktig orsak till att relativt få av personerna i enkätstudien här valde engelska. Två intervjupersoner väljer däremot enbart alternativet engelska. Jan gör det med motiveringen att han inte kan så bra engelska, medan Kerstin tycker att man inte har så stor nytta av de andra språken. Hans väljer utöver engelska endast tyska, eftersom tyskan är så lik svenskan och därför är lättare att lära sig. Även Lars påpekar att tyska är "ett tacksamt språk" och att man kan klara sig ganska bra redan på skoltyska.

På en mer konkret fråga om vilka språkkurser man skulle kunna tänka sig att gå om man hade tid och möjlighet minskar dock ofta antalet språk. Lars menar exempelvis att man måste vara realistisk och att man måste prioritera. Även om han tidigare nämnt franska tror han att han inte skulle ha tålamod att lära sig språket och att han i så fall skulle behöva "skaffa sig motivation för det, till exempel ett jobb i Frankrike eller en fransk flickvän".

5.4 Attityder till skolor med engelska som undervisningsspråk

Påståendet om att det borde finnas fler skolor med engelska som undervisningsspråk har intervjupersonerna delade åsikter om. Ingrid instämmer helt i påståendet. Hon menar att det är bra att möjligheten finns och att det är ett "utmärkt sätt att komma in i

språket och lära sig det flytande”. Hon kunde absolut tänka sig att hennes barn hade gått i en sådan skola. Kerstin instämmer delvis, men påpekar att hon inte vet hur många sådana skolor det redan finns. Även Eva och Jan instämmer delvis och båda menar att det alltid är en fördel att kunna bra engelska i jobbsammanhang, men att all undervisning kanske inte bör vara på engelska. Lena, som själv har gått i en gymnasieskola med engelska som undervisnings-språk i de flesta ämnen, tycker att det är svårt att ta ställning till påståendet och menar att man får se till hur stort intresset är. Hon anser dock att det borde finnas skolor där man kan läsa mer engelska än idag.

Hans och Erik tar delvis avstånd från påståendet. Erik anser att denna typ av undervisning inte bör bli för utbredd. Hans menar att man gärna kan använda engelska i undervisningen i flera ämnen. Han påpekar att detta förekom redan när han gick i skolan. Då kunde man exempelvis ha undervisning i religion på tyska och i matematik på franska. Lars tar först helt avstånd från påståendet, men ändrar sig sedan till att delvis ta avstånd. Han menar att det är bra att valmöjligheten finns, men att det är viktigare att man kan svenska bra. Maria, som inte själv har svenska som modersmål, tar delvis avstånd och betonar att man i ett svenskt samhälle först och främst ska behärska svenska: ”Annars har vi snart bara engelska överallt.” Hon menar att det är mycket viktigt för en nation att alla kan nationens språk, eftersom språket är ett så viktigt medel i samhället. Även Carlo är negativt inställd och tar helt och hållet avstånd från påståendet. Han menar att eftersom vi är i Sverige ska undervisningen vara på svenska: ”Man ska behålla sin identitet och kultur, och språket är en del av kulturen.”

Informanterna tillfrågades även om vilka fördelar det kan finnas med den här typen av skolor, och många svarade då att engelskan är ett världsspråk man alltid har nytta av och att globaliseringen och internationaliseringen har ökat. Kerstin menar att man får en bra förberedelse för högskolestudier. På frågan om det finns några nackdelar med den här typen av undervisning, svarade ungefär hälften att man kanske tappar lite av det svenska språket, att man förlorar nyanser i språket. Lars betonar att ”det är viktigt att man kan det mer intellektuellt krävande formella språket, och inte bara vardagsspråket, om man vill satsa på en framtid i Sverige”. Ingrid påpekar att de som är svagpresterande i språk kan ha svårt att följa undervisningen, men att de då kan byta till vanlig undervisning.

Lena valde ett gymnasium med undervisning på engelska, därför att hon alltid har varit fascinerad av språket och tycker att det är roligt att tala engelska. Dessutom ville hon göra något nytt eftersom hon var lite skoltrött. Hon menar att en stor fördel med ett sådant gymnasium är att man blir mindre rädd för att prata engelska och hon tror att många tycker att de inte pratar tillräckligt bra. Lena säger att det var mycket jobbigt att läsa på engelska i början, men att "man kommer in i det och inser att man inte kan förstå vartenda litet ord". Det viktigaste är att man förstår helheten. Hon påpekar att man läser på engelska på universitetet också och "förr eller senare måste man ju ändå börja". Lena hade gärna sett att de hade fler engelsktalande lärare. Många lärare var inte så duktiga på engelska. Dessutom hade hon gärna haft vanlig undervisning i engelska också, vilket de inte alls hade. Lena är ändå rätt nöjd med sin gymnasietid, men hon tycker inte att hennes engelska utvecklades så mycket under de här åren. Däremot vistades hon ett år i USA och då lärde hon sig en mer fullständig engelska, med vardagsord och slanguttryck. Lena klagar i gengäld på att hon tycker att hennes svenska är dålig och att hon inte har så stort svenskt ordförråd. Hon tycker dessutom att svenskan är ett ordfattigt språk, och att många ord och uttryck saknas. Svenskan har "samma ord för många saker och det är lite tråkigt".

5.5 Åsikter om engelska på arbetet samt inom högre studier och forskning

Lars jobbar på ett IT-företag där engelska används mycket. Man har många utländska företag som kunder och en del anställda kan inte svenska. Engelska bör dock alla kunna. All central information sker på engelska, och möten där icke svensktalande är med är på engelska. Inom hans egen grupp används däremot svenska, eftersom alla är svenskspråkiga. Den information som går ut från hans egen grupp är både på engelska och svenska, och har översatts av en person som har hand om översättningen till engelska. Man måste alltså kunna läsa och tala, men inte nödvändigtvis skriva engelska. Lars menar dock att man måste kunna engelska för att ha en framtid inom företaget. De som har svårt för engelska har ett handikapp. Lars tycker inte att man överanvänder engelska, men många engelska uttryck har blivit vardagsuttryck, som man använder utan att reflektera över att man gör det. Lars menar att det är naturligt

och nödvändigt att man använder engelska eftersom företaget vill nå en internationell marknad och dessutom har anställda som inte kan svenska. En uns av kritik kan dock skönjas när han säger att det visserligen är bra att man tar hänsyn till dem som inte kan svenska, men att det blir lite opersonligt och man kommer lite längre ifrån varandra när kommunikationen är på engelska. Nästan alla på företaget är ändå svenskar och har svenska som modersmål. Vissa kan dessutom engelska sämre. Informationen blir tydligare och rakare om den ges på modersmålet, men han har dock inte upplevt att det har blivit missförstånd.

Eva jobbar på ett företag som finns i många länder och koncernspråket är uttryckligen engelska. Eva anser även hon att det blir naturligt att språket är engelska och hon tycker att det är roligt och spännande att jobba på ett internationellt företag. Liksom i Lars fall är också Evas arbetsgrupp svenskspråkig, men ofta ska rapporter läsas av andra och då skriver hon direkt på engelska. Någon översättare finns inte och alla skriver själva, med mycket skiftande kvalitet som följd, vilket engelskspråkiga ibland klagat över. Eva menar att man absolut överanvänder engelska ibland. Språket är tämligen svengelskt och begrepp som finns på svenska ersätts ändå med engelska ord. Hon blir irriterad på att man blandar språken och på så sätt utarmar svenskan, samtidigt som hon märker att hon själv tar efter och gör likadant. Hon konstaterar att hon "aldrig skulle gå upp på barrikaderna för svenskan". Liksom på Lars företag är det ett handikapp att inte kunna engelska. Det finns flera som inte kan engelska så bra, och de får problem ibland. De kan till exempel inte ta alla jobb. Det förutsätts att alla kan engelska, men ibland är det inte så. Eva tror att kravet på engelskkunskaper har blivit mer allmänt inom företaget: "förr var det mest chefer som reste runt, nu reser också övriga runt."

Kerstin har skrivit en doktorsavhandling inom medicin och jobbar nu delvis som forskare. Hennes avhandling är skriven på engelska, vilket avhandlingarna inom medicinska fakulteten enligt henne alltid är. Hon tycker inte att det innebär något problem att skriva på engelska, eftersom alla artiklar hon har skrivit under årens lopp är skrivna på engelska. Att sedan skriva avhandlingen på samma språk var en självklarhet. Hon menar att man lär sig skriva på engelska efterhand, när man läser vad andra har skrivit, men den vanliga skolengelskan räcker inte långt. Hon anser att det är bättre att skriva direkt på engelska, eftersom det inte är lätt för en översättare att översätta en fackuppsats utan att det blir några fel. Man

har dock alltid språkgranskare, som kontrollerar grammatiska fel, stavning och ordvändningar. Innehållet förstår de sig dock inte på. Kerstin menar att man även i tal ofta använder engelska uttryck, men att alla begrepp ju inte heller finns på svenska. Hon tror inte att det är någon idé att försöka lyfta fram svenskan som vetenskapligt språk, eftersom man hela tiden går ut internationellt och då måste man använda engelska. Hon är övertygad om att "i fall man ska ha det internationella forskarutbyte som alla anser är så viktigt, så måste det nog vara på ett och samma språk och just nu är det engelska som gäller". Utan problem sker dock inte denna kommunikation, i bland är det svårt att kommunicera med andra på till exempel kongresser, eftersom en del nationaliteter inte är så bra på engelska.

Ingrid, Eva, Jan och Carlo har alla studerat vid universitetet. I Ingrids fall var litteraturen praktiskt taget helengelsk, vilket hon tyckte gick bra, även om det var jobbigt i början och tog tid. Hon upplevde inte att hon hade några problem med förståelsen, eftersom det fanns lexikon för vetenskapliga begrepp att tillgå. Eva är också positiv och tycker att det är en nyttig övning, även om hon inte läser helt obehindrat på engelska. Hon menar att hon i alla fall får grepp om helheten, men säger sig helst läsa på svenska, eftersom hon får mer utbyte av litteraturen då. Jan hade inte så mycket kurslitteratur på engelska. Han tycker inte att han kan engelska tillräckligt bra. Han har inget flyt i sin läsning och känner att det är svårt att "summera helheten". Det går inte att på samma sätt skumma igenom och titta tillbaka på det väsentliga som man gör när man läser på svenska: "Man måste läsa allting och kanske ändå inte få fram vad som är det viktigaste och vad som är marginellt." Carlo menar att det är svårt att ha litteratur på engelska och tentor på svenska. Han måste läsa på engelska, tänka på spanska och skriva på svenska, vilket gjorde att "det var tre gånger jobbigare" för honom än för de svenskspråkiga. Han hade gärna haft enbart svensk litteratur.

5.6 Attityder till engelska i populärkulturen

Vad gäller det amerikanska filmutbudet, tycker en del att den amerikanska kulturen är för dominerande och att man borde visa fler europeiska filmer. Hans menar att "amerikanerna har tagit över genom sitt språk och därigenom slår ut andra kulturer och språk".

Maria anser att "vi i Europa har mycket bättre kultur", och Eva tycker att det borde visas fler filmer från till exempel asiatiska länder. Lena tycker att det kan vara svårt att hänga med när man ser filmer på andra språk än engelska, kanske för att textningen är för dålig. Lars menar att det är "fantasilöst" att det visas så mycket amerikansk film, speciellt på kommersiella kanaler, men att det är svårare att lansera andra filmer, eftersom engelska har blivit ett standardfilmspråk, liksom inom popmusiken: "Man är så van vid det. Man tycker att det låter bäst."

Lars har själv gjort film och skrivit filmmanus, främst under utbildningen. Då har han alltid gjort film på svenska, eftersom de görs i Sverige med svenska skådespelare och utspelas i Sverige: "Det vore tramsigt att göra det på engelska. Det blir automatiskt mer en parodi." Lars har dessutom ett stort musikintresse och är själv medlem i ett band. Bandets texter är på engelska. Han menar att det är naturligt, eftersom banden de influerats av sjunger på engelska. Engelska är dessutom tacksamt att sjunga på. Det låter bra och det är ett mjukt språk. Han menar även att de inte tar sig själva som musikband på fullt allvar, och då är det lättare att sjunga på engelska. Det är lättare att hitta ord som låter bra och det är sällan man lyssnar på lätttexterna ändå. Vill man däremot att det ska betyda något skriver man på svenska: "Vill man uttrycka någonting, så gör man det bäst på det språk man själv tänker på." Engelska blir automatiskt mer nonsens: "Man väljer ord som låter häftigt." Svenska blir rakare och öppnare. Svenska ord känns mycket mer värdeladdade: "Att säga eller sjunga *Jag älskar dig* istället för *I love you baby* – det är stor skillnad."

5.7 Åsikter om användningen av engelska i samhället allmänt sett

Påståendet om att man använder för mycket engelska i Sverige håller inte många med om. När man instämmer tänker man främst på användningen av engelska ord. Kerstin instämmer delvis: "I vardagsspråket kan jag hålla med om det. Det är väldigt mycket svengelska nu. Vi förvanskar termer och importerar. Det finns en risk för att svenskan tunnas ut. Det vore bättre om vi kunde hålla isär språken." Även Maria instämmer delvis: "Engelskan finns praktiskt taget överallt och kommer mer och mer." Som exempel nämner hon reklam och kläder, och frågar sig om det kanske är

”mode att man ska använda engelska ord. Man tycker kanske att man är tuff eller att man hänger med”. Hon fastslår att man ska tala svenska eller engelska, men inte blanda. Carlo är mest negativ till engelskan och han instämmer helt i påståendet. Han nämner att man brukar säga att ”det mest amerikaniserade landet efter Sverige är USA”.

Ingrid och Erik tar helt och hållet avstånd från påståendet, medan resterande delvis tar avstånd. Lena tar upp att det används många engelska ord för olika begrepp, till exempel inom IT, men menar att de svenska översättningarna kan låta lite ”töntiga och löjliga”. Lars menar att engelska begrepp inom IT-branschen behövs, eftersom IT är en global marknad och man ju vill göra sig förstädd utåt. Det skulle bara ”bli rörigt och kännas fänigt” att översätta begreppen till svenska. Hans reagerar på att man gör reklam på engelska för svenska produkter. Annars tycker han att man snarare kunde använda mer engelska i Sverige.

5.8 Tankar om svenskans och engelskans framtid i Sverige

Efter detta påstående ställdes ett par följdfrågor, som främst rörde sig kring möjligheten att engelskan skulle kunna få ett mycket stort inflytande i Sverige i framtiden och kanske rentav ta över, och om det i så fall finns någon anledning att redan nu arbeta för det svenska språket.

Hans, som jobbar som guide på somrarna, guidar ibland också på engelska, men är inte särskilt nöjd med sin engelska. Han ser gärna att det engelska språket får ännu större genomslagskraft än det redan har. Enligt honom vore det bra om engelskan kunde bli lika användbar som modersmålet och att vi alla vore tvåspråkiga. Han vill dock inte att vi helt överger det svenska språket, eftersom vi då förlorar kontakten med vår historia och vår kultur. Han vill inte heller att vi övergår till att prata engelska inom familjen. Hans tror dock att engelskan kommer att ta över allt mer, eftersom de yngre är bekanta med engelska på ett helt annat sätt än de äldre är. Han säger sig vara sorgsen över att svenskan inte har samma ställning i världen som engelska och han reagerar på att amerikaner tar för givet att alla andra kan engelska. Även Erik tror att engelskan kommer att få större inflytande och att majoriteten måste kunna engelska för att klara sig i samhället. Han har själv ingen kontakt

med engelskan, annat än när han är ute och reser, men han tycker inte att det är viktigt att bevara svenskan, utan anser att vi lika gärna kunde övergå till att tala engelska i Sverige: "Det kan ju vara ett problem över några generationer, men sen när alla pratar engelska så är det ju ingen som tänker på det mer. Då spelar det ingen roll längre." Lena säger spontant att det kanske kommer en tid, då Sverige helt försvinner. Det tar några generationer, men sedan är vi kanske där. Själv vill hon att Sverige och svenskan ska finnas kvar, men menar att det helt är beroende av vad det svenska folket bestämmer sig för. Hon tror att "ungdomar nog har en lite halvslapp inställning till svenska", och att de "är ganska amerik-aniserade och lättpåverkade".

Lars menar att det vore enklare om alla talar samma språk, men att det inte vore värt alla bekymmer det skulle medföra att övergå till ett annat språk, om det alls vore möjligt. I vilket fall skulle det ta många år, 50–100 år, menar han. Lars tror att engelskan kommer att bli allt viktigare, men att alla inte kommer att behöva kunna engelska. Däremot kommer det att bli ett allt större handikapp att inte kunna språket. Han påpekar att det inte bara handlar om det engelska språket utan också om den amerikanska kulturen, som brer ut sig alltmer. Ingrid tror inte att man kommer att glömma bort svenskan i Sverige, men att det är möjligt att engelskan får större inflytande. Jan tror inte heller att engelskan kommer att ta över eller att man måste kunna flytande engelska, men att man måste ha en viss förståelse för exempelvis olika begrepp. Han tror inte att det är nödvändigt att man kan engelska även om man jobbar på ett företag med engelska som koncernspråk, utan att det mest är personer i ledningsgrupper och sådana som har kontakt med kunder i utlandet som måste behärska språket.

Eva tror att det kommer att bli en motreaktion av typen "värna svenska språket", eftersom det ofta brukar bli det när något blir för överdrivet. Hon tror att svenskan kommer att finnas kvar och att det inte behövs några politiska insatser för att försäkra sig om det. Kerstin menar tvärtom att det finns en anledning att jobba för svenskan och att engelskan kan få för stor påverkan på det svenska språket. Hon betonar att engelskan är viktig i alla sammanhang, men att svenskan också är viktig och bör bevaras som den är utan uppblandning: "Alla borde skärpa till sig när det gäller detta." Maria tror inte att engelskan helt kommer att ta över, men att det blir "någon sorts halvengelska och halvsvenska". Hon anser att politikerna bör jobba mer för att stärka svenskan och ge svensk-

undervisningen mer status. Ungdomarna bör få veta att om man är bra på sitt eget språk, blir man bättre på engelska också. Hon tror inte att de människor i Sverige som inte har svenska som modersmål skulle ha något emot en sådan utveckling, i varje fall inte om "de tänker efter och är förnuftiga". Carlo menar däremot att det finns en risk för att engelskan kan ta över och att man förlorar det svenska språket på långt sikt. Han menar att svenskar tycker om att prata engelska för att det är kul, och att de på något sätt känner sig bättre och viktigare då de talar engelska. Carlo anser att politikerna bör jobba för att främja svenskan. Han menar att man ska förstärka sin egen kultur, innan man närmar sig andra kulturer. För att kunna tala andra språk måste man kunna sitt eget språk bra, betonar han. Han tror att en del invandrare eventuellt kan bli oroliga för en sådan utveckling, men att ett förstärkande av svenskan inte betyder att man är "ultranationalist", och att man inte ska tolka det så, "utan tvärtom som något man gör för att öppna sig mot andra".

5.9 Åsikter om svenska som skolämne

Påståendet om att svenska är ett mycket viktigt ämne i skolan instämmer alla informanter helt i. Många betonar att man behöver kunna bra svenska för att kunna uttrycka sina känslor, göra sig förstådd och kunna kommunicera med andra, så att man klarar sig ute i samhället. Eva uttrycker det så här: "Det är vårt modersmål och man har ett stort handikapp om man inte behärskar det bra." Hans menar att "modersmålet, som man föds in i, är viktigare än det andra språket". Lars påpekar att om man vill värna om den svenska kulturen, så innebär det också att vara rädd om språket. Lena är mer pragmatisk och betonar att det är viktigt att lära sig grammatik och ord. Hon klagat på att hennes lärare bara sysslade med litteraturhistoria och inte lärde dem någon grammatik och hon tycker att ungdomar idag är dåliga på grammatik. Själv vet hon enligt egen utsago knappt vad ett verb är för något. Hon vill öka sitt ordförråd, som hon tycker är bristfälligt, men menar att man därför inte bara måste läsa litteraturhistoria.

5.10 Åsikter om svenska som identitetsskapande faktor

Påståendet om att svenska språket är viktigt för Sverige eftersom det är en del av landets identitet instämmer nio informanter helt i. Erik instämmer delvis, men tycker att frågan är svår att svara på. Han säger att språket har betydelse för hans identitet, eftersom det är det språk han kan, men engelska hade å andra sidan gått lika bra. Svenska är viktigt för att det är vårt språk, men vi kunde också lika gärna byta språk, menar han. Lena anser däremot att Sverige inte riktigt vore Sverige utan det svenska språket. Jan menar att svenskan har betydelse för hans identitet, eftersom han tänker på svenska och använder svenska ord och termer, vilket formar identiteten. Känslan för ordens betydelse har man inte på samma sätt i ett annat språk. Man kan inte beskriva exakt hur man känner, menar han. Eva betonar att hon inte kan nyansera sig och uttrycka sig "på ett klyftigt sätt" på ett annat språk. Man blir tråkig, dum och humorlös: "Jag är mer Eva på svenska än jag är på något annat språk."

5.11 Inställningen till minoritets- och invandrarspråk i Sverige

Sju informanter instämmer helt i påståendet om att det är viktigt att bevara minoritetspråken i Sverige och två informanter instämmer delvis. Flertalet av dessa motiverar sitt ställningstagande med att det är viktigt för dem som talar språken, för deras identitet och kultur. Eva tillägger att deras kultur också är viktig för Sverige. Lena och Jan, som instämmer delvis, tycker att det är en svår fråga. Båda poängterar dock att det är viktigt för grupperna själva. Jan menar att det inte har någon större betydelse för honom och Lena säger att det är trevligt att språken finns så länge man inte behöver lära sig dem. Därefter knyter hon an till sitt år i USA och säger att hon aldrig har varit så svensk som hon var under den tiden. Modersmålet är det språk man alltid är bäst på och är tryggast med, menar hon. Erik vill eller kan inte ta ställning, men säger att man gärna för hans del kan bevara språken, men att det inte spelar någon roll för honom och att han aldrig skulle engagera sig i frågan.

Vad gäller påståendet om att det är viktigt att bevara invandrarspråken i Sverige är man något mer tveksam. Sex informanter instämmer dock helt, medan två instämmer delvis. En person tar

delvis avstånd, medan en tar helt och hållet avstånd. Även här tar många upp att det är viktigt för invandrarna själva att de kan behålla sin kultur. Dessutom poängterar lika många att det också är viktigt att man lär sig svenska så att man kan fungera i det svenska samhället. Även Maria och Carlo tar upp dessa båda punkter. Maria påpekar att de här språken dessutom är en del av den svenska kulturen. Kerstin, som instämmer delvis, tycker att det är svårt att motivera varför, men menar att invandrspråken inte har samma tillhörighet i Sverige som minoritetsspråken. Jan, som delvis tar avstånd, betonar även han identitetsfrågan och vikten av svensk-kunskaper. Dessutom menar han att "man inte kan bevara för mycket av samtliga språk, att det kanske blir för upphackat". Han uttrycker en oro för att svenskan kommer att "blanda in för mycket" av de andra språken, men säger sedan att det kanske är naturligt och sker hela tiden ändå. Erik tar helt och hållet avstånd och menar att det inte finns någon anledning att bevara språken: "Alla kan ju inte ha ett eget språk. Det blir ju svårt."

Påståendet om att det vore bäst om alla i Sverige hade svenska som modersmål kan tolkas på mer än ett sätt, men troligt är att de flesta informanter ser det som knutet till minoritets- och invandrspråken, eftersom detta uttalande återfinns i anslutning till de påståenden som knyter an till denna fråga. Alla tio intervjupersoner tolkar också påståendet därefter och sex av informanterna tar helt och hållet avstånd från yttrandet. En del med motiveringen att det ju vore omöjligt eller med en kommentar om att påståendet är konstigt. Eva tycker att det låter tråkigt och att det är bra för dynamiken i samhället att det finns olika språk. Lena menar att vi då inte skulle få några nya influenser, men att många språk ibland leder till missförstånd och irritation. Hon tycker att det kan vara jobbigt att inte förstå vad som sägs i sitt eget hemland. Hon påpekar att man ska bevara sin kultur, men att man också måste anpassa sig lite grann. Lars och Hans tar delvis avstånd med motiveringen att det kanske inte vore bäst, men i varje fall enklast. Även Jan tar delvis avstånd. Han menar att det är omöjligt men att det självklart vore praktiskt. Erik instämmer helt och menar att det måste vara allra enklast och att det är en nackdel att vi har så många språk i Sverige: "Man måste ju kunna kommunicera på ett språk som alla kan."

Carlo menar att det inte finns några nackdelar med mångkulturella länder om man hanterar det på ett bra sätt. Han känner själv att han i en positiv bemärkelse har två identiteter, utan att därför

känna sig försvenskad. Han värdesätter också att hans egen latin-amerikanska kultur blivit alltmer känd och uppskattad i Sverige. Maria känner sig efter alla år i Sverige tämligen svensk, men hon har sina rötter och sina minnen kvar och håller alltid på sitt gamla hemland i sportsammanhang. Hon berättar att några av hennes före detta elever har fått jobb på svenska företag i hemlandet, att de har stor nytta av sin kultur och sitt språk, och "att de har lyckats bättre än svenskarna där". Hon menar att man visserligen klarar sig på engelska, men om man kan ett lands språk bemöts man på ett helt annat sätt.

5.12 Inställningen till modersmålsundervisning

På en mer direkt fråga om modersmålsundervisningens eller hem-språksundervisningens fördelar och nackdelar ställer sig de flesta informanter positiva till denna undervisning. Man menar att det är bra att valmöjligheten finns och att det är viktigt att barnen kan hålla kontakten med föräldrarnas språk. Hans är av samma åsikt men är ändå lite tveksam. Han menar att det kan finnas en risk för att man inte lär sig svenska lika bra. Han är dock medveten om att han delvis motsäger sitt tidigare resonemang om fördelarna med en svensk-engelsk tvåspråkighet i Sverige, och känner sig därför kluven. Ingrid menar att modersmålsundervisningen är positiv så länge den inte slår ut andra resurser, som kuratorer och special-lärare. Kerstin tycker också att det är bra, men menar att många invandrare som hon har pratat med är kritiska till det sätt undervisningen bedrivs på: "De känner att den nästan tvingas på dem och prioriteras framför andra ämnen. De säger att de självklart vill bevara sitt modersmål, men inte till vilket pris som helst."

Carlo pratar spanska med sina barn, men tror inte att han ska låta barnen läsa spanska som hemspråk. Han menar att de lär sig spanska hemma och med andra barn, och han tror inte att det finns resurser och förutsättningar i skolan för att modersmålsundervisningen ska bli bra: "Lärarna kan inte alltid bra spanska eller också talar de en annan dialekt." Maria har jobbat som modersmåls lärare i många år och säger att hon bara har motiverade och duktiga elever som själva har valt att läsa sitt språk. Att läsa hemspråk är tidskrävande och man måste vilja det själv. Hon tycker inte att det finns några nackdelar med undervisningen i dagens läge, eftersom den är förlagd efter skolans slut. Tidigare var eleverna tvungna att välja

bort undervisning i något annat ämne och det tyckte hon inte om. Hon berättar att hennes egen dotter hade stor glädje av sitt hemspråk under semestern då man besökte hemlandet. Hon kunde prata med släktingar, läsa tidningar, titta på TV, förstå vad folk sade på gatan och därigenom uppleva landet och känna en tillhörighet på ett helt annat vis.

5.13 Attityder till brytning

Påståendet om att man måste acceptera att invandrare talar svenska med utländsk brytning instämmer alla informanter helt i. Hälften framhåller att det är omöjligt att få bort en brytning. Några menar att det är en del av personligheten, att det är charmigt och kan liknas vid dialekter. Åsikten att det är acceptabelt så länge det är förståeligt framförs också av några informanter. Kerstin menar att en stark brytning kan vara ett problem inom sjukvården då gamla människor inte förstår, men påpekar att också dialekter kan vara ett problem av samma anledning. Erik menar också att det är svårt att få bort brytning, men han har svårt att ha fördragsamhet med dem som talar Rinkebysvenska. Han misstänker att många bara försöker vara tuffa och att de egentligen kan svenska bra.

5.14 Inställningen till kraven på kunskaper i svenska på arbetsmarknaden

Påståendet om att det ställs för stora krav på invandrares kunskaper i svenska när de söker jobb visade sig vara svårt att ta ställning till. De flesta vill inte ta ställning och menar att de inte vet vilka krav som ställs och att det "beror på jobbet". Ibland måste kraven vara höga och ibland behöver de inte vara det. Eva påpekar att det ställs höga krav på svensktalande också. Jan tar delvis avstånd från påståendet, men menar att det är svårt att uttala sig i allmänhet. Lena instämmer delvis, med tillägget att hon inte vet hur det är, men att hon kan tänka sig att kraven är för höga ibland. Hon menar att man förknippar en bristfällig svenska med bristfälliga yrkeskunskaper och därför diskriminerar invandrare. Hon säger att hon tyvärr själv tänker så ibland. Både Maria och Carlo säger sig ha bekanta som inte har fått jobb på grund av att språkkunskaperna inte har räckt till. Carlo menar att det finns jobb där det krävs att man kan bra

svenska, men att det ibland ställs för stora krav och att man kan tolka det som "ett filter för att inte ta emot invandrare". Han säger att det inte alltid är själva språket som är stöttestenen utan mer "den kulturella delen, det vill säga vad man säger och hur man gör det". Han tycker att svenskundervisningen för invandrare (sfi) framställer svenskan som svårare än den är. Istället för grammatik borde man satsa mer på kommunikation och praktisk svenska, samt lära sig mer om hur samhället och kulturen fungerar.

Jan, som jobbar på ett bemanningsföretag, har rekryterat många invandrare. Han berättar att de inte gör något särskilt språktest och inte heller ställer krav på genomgången sfi, eftersom den enligt hans uppfattning inte ger någon garanterad nivå. Invandrare som kommer till honom för intervju berättar ganska ofta om tidigare erfarenheter, och det är ganska vanligt att han får höra att de sökt många jobb men inte fått något svar, eller att de har fått nej direkt på en ansökan. Bemanningföretaget ställer själv rätt höga krav på att man kan kommunicera bra på svenska. Reaktionen från dem som har blivit anställda fastän deras svenska inte riktigt har räckt till "har till 100 % varit en oerhört stor tacksamhet". Jan menar att företag nog ibland "tar det säkra före det osäkra och väljer svenska namn ur högen", eftersom det är kostsamt att rekrytera. Hyr de däremot personal tar de en mindre risk.

Litteraturförteckning

- Andersson, Lars-Gunnar, 1985, *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm.
- Andersson, Marie, 1999, *Språkattityder i Sverige*. En undersökning av attityder till eget och andras språk hos individer med svenska, engelska, finska och persiska som modersmål. (TeFa nr 28.) Stockholms universitet. Stockholm.
- Bijvoet, Ellen, 1998: *Sverigefinnar tycker och talar*. Om språkattityder och stilistisk känslighet hos två generationer sverigefinnar. (Doktorsavhandling.) Uppsala universitet. Uppsala.
- Bolfek Radovani, Jasmina, 2000: *Attityder till svenska dialekter – en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar i Tierp, Östersund, Linköping, Trollhättan och Malmö*. (SoLiD nr 13. FUMS rapport nr 201.) Uppsala universitet. Uppsala.
- Boyd, Sally, 1998: Rådbråkad svenska sätter stopp för jobb. I: *Invandrare och minoriteter*. nr 5–6. s. 49–52
- Boyd, Sally, Bredänge, Gunlög & Dorriots, Beatriz, 1998: *Kriterier för bedömning av utländsk lärare, som utövar sitt yrke i det svenska skolväsendet*. (Rapport nr 1998:09. Institutionen för pedagogik.) Göteborgs universitet. Göteborg.
- Gunnarsson, Britt-Louise & Öhman, Katarina, 1997: *Det internationaliserade universitetet*. En studie av bruket av engelska och andra främmande språk vid Uppsala Universitet. (TeFa nr 16.) Uppsala universitet. Uppsala.
- Hammermo, Olle, Strömquist Siv & Molin, Richard, 1981: *”Vi har inte lust att prata nån jäkla rikssvenska!”* En dialektsociologisk enkätundersökning bland gotländska gymnasieelever. (FUMS Rapport nr 94.) Uppsala universitet. Uppsala.
- Josephson, Olle, 1999: Folk och språkvetare – om attityder till svenska språket. I: *Språkvård* nr 2. s. 4–14.
- Wingstedt, Maria, 1998: *Language Ideologies and Minority Language Policies in Sweden. Historical and contemporary perspectives*. (Doktorsavhandling.) Stockholms universitet. Stockholm.

APPENDIX I: Enkätfrågor

Först en fråga om ditt eget modersmål:

1. Vilket modersmål har du?

Svenska

Något av Sveriges officiella minoritetsspråk, dvs. samiska, torne-dalsfinska, finska, romani eller jiddisch

Något annat språk

Svenska och något av de officiella minoritetsspråken

Svenska och något annat språk

På de två följande frågorna kan flera alternativ markeras.

2. Vilka av följande språk anser du att alla elever bör läsa i skolan åtminstone någon period?

Tyska

Franska

Spanska

Engelska

Annat språk

3. Vilka av följande språk skulle du vilja behärska bra?

Tyska

Franska

Spanska

Engelska

Annat språk

Här följer några påståenden som handlar om engelska och svenska. I vilken grad instämmer du i dem?

4. Det borde finnas fler skolor i Sverige där undervisningen främst sker på engelska.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

5. Man använder alltför mycket engelska i Sverige.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

6. Svenska är ett mycket viktigt ämne i skolan.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

7. Svenska språket är mycket viktigt för Sverige, eftersom det är en del av landets identitet.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

I Sverige har vi idag fem officiella minoritetsspråk: samiska, torne-dalsfinska, finska, romani och jiddisch. I vilken grad instämmer du i följande påstående:

8. Det är viktigt att bevara minoritetsspråken i Sverige.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

I Sverige finns det idag många människor som har sitt ursprung i andra länder. I vilken grad instämmer du i följande påståenden:

9. Det är viktigt att bevara invandrarpråken i Sverige.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

10. Man måste acceptera att invandrare talar svenska med utländsk brytning.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

11. Det ställs för stora krav på invandrares kunskaper i svenska när de söker jobb.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

Och så till slut – i vilken grad instämmer du i detta påstående:

12. Det vore bäst om alla i Sverige hade svenska som modersmål.

Tar helt och hållet avstånd

Tar delvis avstånd

Instämmer delvis

Instämmer helt

APPENDIX II: Tabeller över enkätresultat

Tabell 1. *Det borde finnas fler skolor i Sverige där undervisningen främst sker på engelska. Åldersfördelning i procent*

	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65- år
Tar helt och hållet avstånd	10	27	25	27
Tar delvis avstånd	36	37	30	23
Instämmer delvis	30	23	26	20
Instämmer helt	22	11	16	19
Vet ej	2	2	3	10
Ej svar	-	-	-	1
Totalt	100	100	100	100

Tabell 2. *Man använder alltför mycket engelska i Sverige. Åldersfördelning*

	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65- år
Tar helt och hållet avstånd	50	37	27	24
Tar delvis avstånd	30	32	28	13
Instämmer delvis	14	19	21	27
Instämmer helt	6	11	22	26
Vet ej	-	1	1	8
Ej svar	-	-	1	1
Totalt	100	100	100	100

Tabell 3. *Det är viktigt att bevara minoritetsspråken i Sverige. Könsfördelning*

	Man	Kvinna
Tar helt och hållet avstånd	10	3
Tar delvis avstånd	14	7
Instämmer delvis	22	20
Instämmer helt	53	67
Vet ej	1	2
Ej svar	-	-
Totalt	100	100

Tabell 4. *Det är viktigt att bevara invandrarspråken i Sverige. Könsfördelning*

	Man	Kvinna
Tar helt och hållet avstånd	24	9
Tar delvis avstånd	25	20
Instämmer delvis	23	28
Instämmer helt	27	39
Vet ej	1	3
Ej svar	-	1
Totalt	100	100

Tabell 5. *Det vore bäst om alla i Sverige hade svenska som modersmål. Åldersfördelning*

	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65- år
Tar helt och hållet avstånd	49	47	35	24
Tar delvis avstånd	17	17	14	13
Instämmer delvis	16	12	18	16
Instämmer helt	14	19	28	35
Vet ej	2	2	4	7
Ej svar	-	3	1	5
Totalt	100	100	100	100

Tabell 6. *Det ställs för stora krav på invandrares kunskaper i svenska när de söker jobb. Åldersfördelning*

	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65- år
Tar helt och hållet avstånd	13	28	31	24
Tar delvis avstånd	26	23	27	16
Instämmer delvis	38	25	21	23
Instämmer helt	15	15	12	20
Vet ej	7	7	9	12
Ej svar	-	3	-	4
Totalt	100	100	100	100